

Szijártó István

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Közjogi Tagozatának Tagja

A büntető anyagi jogot érintő jogharmonizáció, mint a szervezett bűnözés elleni uniós szintű küzdelem egyik elemének bemutatása, különös tekintettel a Stockholmi Program iránymutatásaira

I. Bevezetés

A Stockholmi Program egy stratégiai iránymutatásokat tartalmazó dokumentum, amelyet az Európai Tanács készített. Az iránymutatások a közös bel- és igazságügyi együttműködésre, mint uniós szakpolitikára vonatkoznak, és 2010-2014 között kellett azokat megvalósítani. E cikkben a program büntetőjogi vonatkozásaival foglalkozom, azon belül is megvizsgálom, miképp érintette a Stockholmi Program az uniós szintű szervezett bűnözés elleni küzdelmet.

A Program számos iránymutatást tartalmaz a büntetőjogra tekintettel. Azért esett a választásom a szervezett bűnözés elleni fellépés területén elért változásokra, mert több bűncselekmény esetén is szabályozási minimumokat alakított ki az Európai Unió. E bűncselekmények közé tartozik az emberkereskedelem, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények közül valamennyi bűncselekmény, amelyek a gyermekek szexuális kizsákmányolásához köthetők és az információs rendszer elleni bűncselekmények. Ehhez elsőként röviden bemutatom a közös bel- és igazságügyi együttműködés történetét, áttekintem a program azon pontjait, amelyek felhívást tesznek arra, hogy szabályozási minimumokat állapítson meg az Unió a fent említett bűncselekmények tekintetében, s végül, de nem utolsó sorban vizsgálom azokat az irányelveket, amelyek a szabályozási minimumokat bevezették. A minimumszabályozás ismertetésének segítségével bemutatom, hogy miért fontos a büntető igazságügyi együttműködés terén végzett jogközelítés, amely a szervezett bűnözés elleni uniós szintű fellépés szerves részét képezi az Amszterdami Szerződés óta. A büntető anyagi jog terén megvalósuló jogharmonizációra elsőként tehát az Amszterdami Szerződés hatályba lépését követően láthattunk példát, azonban a Lisszaboni Szerződés hatályba lépése után 2011-től egy újabb harmonizációs hullámmal találkozunk, amelynek része az a három irányelv, amelyet felhasználok a cikkhez.

Témaválasztásom indoka az, hogy nagyon gyakori téma a büntető igazságügyi együttműködésen belül a Europol és a Eurojust operatív együttműködése, az eljárási szabályok harmonizációja és a bűnüldöző hatóságok együttműködése. Ugyanakkor kisebb hangsúlyt fektet a szakirodalom a büntető anyagi jogot érintő jogharmonizációra és a büntető igazságügy

terén a kölcsönös elismerés intézményére. Ugyanakkor a büntető igazságügyi együttműködés ezen két eleme is rendkívül fontos a szervezett bűnözés elleni uniós szintű fellépés terén. A cikk célja végeredményben az, hogy bemutassa e két intézmény fontosságát, egymáshoz való kapcsolatát.

II. Alapvetés

Az Európai Unióról Szóló Szerződés (EUSz.) 3. cikkének (2) bekezdése az Unió céljai közé sorolja egy olyan belső határok nélküli térség létrehozását, amely a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapszik.¹ Ebben a térségben biztosítani kell a személyek szabad mozgását, a külső határok ellenőrzését, közös menekültügyi és bevándorlási politikát kell létrehozni. Nem utolsó sorban pedig igazságügyi együttműködést kell kialakítani a polgári- és büntetőügyekben.² Jelenleg a közös bel- és igazságügyi együttműködésre vonatkozó részletes szabályok az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (EUMSZ.) V. Címében vannak felsorolva, amely a Szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség nevet viseli.

A tagállamok közötti bel- és igazságügyi együttműködés hosszú idő alatt alakult ki, és a Maastrichti Szerződést megelőző időszakban az integrációs kereteken kívül zajlott. A Római Szerződés még nem rendelkezett róla. Ehelyett kormányközi alapon jött létre annak első szervezett, állandó formája, a TREVI-csoport, amely a tagállamok bel- és igazságügyi minisztereiből állt. A kormányközi együttműködés a bevándorlásra, a menekültjogra és a rendőrségi, valamint az igazságügyi együttműködésre terjedt ki.³

Az együttműködés előfutára volt a schengeni együttműködés, amelyet később az Amszterdami Szerződés egyik csatolt jegyzőkönyve integrált az uniós jogrendbe.⁴ Az Európai Uniót létrehozó Maastrichti Szerződésben már helyet kapott a közös bel- és igazságügyi együttműködés. Ez a szerződés hozta létre a pillér-rendszert, amely a Lisszaboni Szerződésig fenn is maradt. A pillér-rendszert elsőként az Amszterdami Szerződés alakította át azáltal, hogy az I. pillérbe – közösségi szintre – emelte a közös bel- és igazságügyi együttműködés valamennyi elemét a büntető igazságügyi együttműködés kivételével. Így ebben a rendszerben 2009-ig, a Lisszaboni Szerződés hatályba lépéséig a harmadik pillért a büntetőügyekben

¹ 2012. Az Európai Unióról Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 3. Cikk (2) bekezdés

² 2012. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 67. Cikk

³ *Osztoivits András* (szerk.): Az Európai Unió szerződéseinek magyarázata 1-2. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató, Budapest 2008. 365. o.

⁴ *Osztoivits* (szerk.): i.m. 366. o.

megvalósuló igazságügyi együttműködés alkotta. Ezt a rendszert az utóbbi szerződés radikálisan átalakította.⁵

A pillér-rendszer megszüntetésén túl a Lisszaboni Szerződés bevezette ezen a területen is a rendes jogalkotási eljárást, amely a Tanács és az Európai Parlament együttes döntésén alapul. Ez azt jelenti, hogy a korábban specifikusan a harmadik pillér keretében alkalmazott jogi normákat felváltották a szekunder uniós jogforrások, úgymint a rendelet, a határozat és az irányelv. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a közös bel- és igazságügyi együttműködés keretében korábban elfogadott jogi aktusok automatikusan hatályukat veszítik.⁶ Emellett pedig megjelenik a vészfékmechanizmus.⁷ Fontos újítás a Belbiztonsági Bizottság, amelyet az EUMSZ. 71. cikke hoz létre. A Belbiztonsági Bizottság a Tanács állandó bizottsága, amelynek a célja, hogy előmozdítsa a belső biztonságra vonatkozó operatív együttműködést az Unión belül.⁸

A Stockholmi Program nem újdonság a közös bel- és igazságügyi együttműködés keretében. Ezt megelőzően már két hasonló stratégiai iránymutatásokat tartalmazó dokumentum született: a Tamperei Program (1999-2004) és a Hágai Program (2005-2009), valamint az ezt követő időszakra is készült már egy ilyen program, amely napjainkig tart, ám ez nem kapott külön nevet ugyanezen elv alapján, hanem egyszerűen poszt-stockholmi stratégiaként ismerjük.⁹ Az ilyen programokat az Európai Tanács az EUMSZ. 68. cikke alapján fogadja el.¹⁰

III. A Stockholmi Program ismertetése különös tekintettel a magyar büntető anyagi jogot érintő kérdéseire

A Stockholmi Programot 2009. december 2-án közzétették az Európai Unió Hivatalos Lapjában. Ezt egy szűk két hónapos egyeztetés előzte meg, amelynek keretében a Tanács mellett dolgozó állandó képviselő (COREPER) megvitatta a tervezetet.

A Stockholmi Program függelékében említést tesz az Európai Tanács a korábbi két programról, azok eredményeiről és arról, hogy ezeket az eredményeket kell tovább fejleszteni.

⁵ Horváth Zsuzsanna – Mohay Ágoston – Pánovics Attila – Szalayné Sándor Erzsébet: Európai Közjog 2. (elektronikus oktatási segédanyag) PTE ÁJK, Pécs 2016. 182. o.

⁶ Ilyen jogi aktus volt a kerethatározat.

⁷ Fazekas Judit: Bel- és igazságügyi együttműködés az Európai Unióba - a hágai programtól a stockholmi programig. http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/006_fazekas.pdf 2018.02.01. 4. o.

⁸ 2012. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 71. Cikk

⁹ Horváth – Mohay – Pánovics – Szalayné: i.m. 184. o.

¹⁰ „Az Európai Tanács meghatározza a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségen belüli jogalkotási és operatív programok tervezésére vonatkozó stratégiai iránymutatásokat.”

Kijelöli azt az irányvonalat, amelyet követ a Program, ami nem más, minthogy az uniós polgárok érdekeit és szükségleteit kell szem előtt tartani. Ezzel egybevágnak az is, hogy biztosítani kell az alapvető szabadságok tiszteletben tartását, miközben garantálni kell a biztonságot. Lényegében maga a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség (SZBJT) is ezekre a célokra épül.

A Program hat területre bontja a stratégiai iránymutatást, amelyek a következők¹¹:

1. A jogok Európája
2. A jogérvényesülés Európája
3. Védelmet nyújtó Európa
4. Európa elérhetősége
5. A szolidaritás Európája
6. Európa a globalizált világban

Az első pont foglalkozik az uniós polgárokat megillető szabad mozgás jogával, valamint az alapvető jogokkal. A második pont elsősorban az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés fokozását tűzi ki célul, vagyis a polgári- és büntetőügyekben megvalósuló igazságügyi együttműködés javítását. A harmadik pont a belső biztonság növelését tűzi ki célul, továbbá egyes súlyos bűncselekmények üldözését prioritásként emeli ki. A negyedik pont a vízümpolitikára, a bevándorlási politikára és a határellenőrzésre koncentrál, míg az ötödik pont a menekültügyre. Végül, de nem utolsó sorban pedig a hatodik pont kijelöli, hogy az Unió milyen szerepet vállaljon a nemzetközi szinten. Ezek közül a harmadik pont majdnem teljes terjedelmében a büntetőjogot érinti, míg a második pont is tartalmaz arra vonatkozó javaslatokat.

III. 1. Minimumszabályok kialakítása a büntetőjog terén

A minimumszabályok szerepe abban rejlik, hogy megkönnyíti a kölcsönös elismerés intézményét, valamint a rendőrségi és bírósági együttműködést (bővebben a következő fejezetben). Erre az EUMSZ. 82-83. Cikke alapján van lehetőség, miszerint a minimumszabályokat a Tanács és az Európai Parlament (EP) rendes jogalkotási eljárás keretében fogadja el. Öt esetben van erre lehetőség:

1. a bizonyítékok tagállamok közötti kölcsönös elfogadhatósága
2. a személyek jogai a büntetőeljárásban
3. a bűncselekmények sértettjeinek jogai

¹¹ A Stockholmi Program magyar összefoglalója. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:jl0034&from=HU>

4. a büntetőeljárás egyéb olyan külön vonatkozásai, amelyeket a Tanács határozatban előzetesen ilyenként határozott meg; az ilyen határozat elfogadásakor a Tanács az EP egyetértését követően, egyhangúan határoz
5. lehetőség van a bűncselekményi tényállások és a büntetési tételek meghatározására a különösen súlyos bűncselekmények esetén, amelyek jellegüknél vagy hatásuknál fogva több államra is kiterjednek és amelyek esetében különösen szükséges, hogy az ellenük folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék.¹²

Ebben a pontban az Európai Tanács a felsorolás ötödik pontjára koncentrálnak és kiemeli azokat a bűncselekményeket, amelyeket közös minimumszabályokkal kell illetni. Fontos említeni, hogy ezek a bűncselekmények a következő pontban (Védelmet nyújtó Európa) külön szerepelnek (terrorizmus, emberkereskedelem, kábítószer-kereskedelem, nők, gyermekek szexuális kizsákmányolása, gyermekpornográfia és kiberbűnözés).

Ezzel kapcsolatban az Európai Tanács felhívja a Bizottságot, hogy vizsgálja meg a jelenleg érvényben lévő minimumszabályokat, hogy szükséges-e a további jogközelítés.

III. 2. Védelmet nyújtó Európa

A Program harmadik pontja nagy terjedelemben foglalkozik elsősorban a bűnmegelőzéssel, a büntetésvégrehajtás kérdéseivel és egyes súlyos bűncselekményekkel, továbbá a szervezett bűnözéssel.¹³ A szervezett bűnözés elleni küzdelem érdekében létre kell hozni egy stratégiát, a Belbiztonsági Stratégiát. Továbbá ezen a ponton belül tárgyalja részletesebben az egyes súlyos bűncselekményekre vonatkozó szabályozás harmonizációját. Egyúttal az Európai Tanács úgy tekint ezekre a bűncselekményekre, mint amelyek uniós szinten prioritást élveznek határon átnyúló jellegük és társadalomra veszélyességük fokozott volta miatt. Általános érvénnyel lehet elmondani az emberkereskedelemtől és a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról azt, hogy a szervezett bűnözéshez kapcsolódnak. Előbbi a szervezett bűnözés főbb tevékenységei között jelenik meg, míg utóbbi – hacsak áttételesen is, de az emberkereskedelem révén – igen jelentős mértékben kapcsolódik hozzá. Az információs rendszerek elleni támadások is kapcsolódnak a szervezett bűnözéshez, de prioritást élvez amiatt is, hogy egyre növekvő és rohamosan fejlődő és megújuló jelenségről van szó.

III. 2. 1. Belbiztonsági Stratégia

¹² 2012. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 82-83. Cikk

¹³ Dobrocsi Szilvia – Kiss Anna: A Stockholmi Programról 1. rész = Ügyészek Lapja 2010/5. sz. 62. o.

A Belbiztonsági Stratégia a dolgozatban megvizsgált bűncselekmények közül két esetkörrel foglalkozik, az emberkereskedelemmel és a kiberbűnözéssel, amelyek a szervezett bűnözéshez kapcsolódnak. A szervezett bűnözéssel kapcsolatban három célt fogalmaz meg a Stratégia: a szervezett bűnözői hálózatok felszámolását, a gazdaság védelmét és a bűncselekményekhez felhasznált, vagy eredményeként megszerzett javak lefoglalását, elkobzását.¹⁴ A kiberbűnözéssel kapcsolatban pedig a cél az, hogy az igazságszolgáltatás és a bíróságok képesek legyenek felvenni a küzdelmet ezzel a jelenséggel. Emellett pedig javítani kell a megelőzést azzal szemben.¹⁵ Vagyis a Belbiztonsági Stratégia nem közvetlenül érinti a dolgozatban vizsgált két irányelvet, hiszen azok az anyagi jogra gyakorolnak hatást. Ugyanakkor az együttműködés javításához először is a büntető anyagi jog közelítésére van szükség tagállami szinten.

III. 2. 2. Emberkereskedelem

Az emberkereskedelem és az embercsempészet kapcsán az Európai Tanács egy korábbi dokumentumra utal, amelyet 2009-ben fogadott el a Tanács. Ez a dokumentum egy cselekvési tervet vázol az emberkereskedelem leküzdésére. Az Európai Tanács felhívja az illetékes uniós és tagállami intézményeket a terv megvalósítására. Emellett pedig sürgeti a harmadik országokkal folytatott együttműködést is. E feladat ellátásának ellenőrzését szintén a Belbiztonsági Bizottságra bízta. Végül pedig felhívja a Tanácsot, hogy amennyiben azt szükségesnek látja, hozzon létre egy koordinátori tisztséget, amely az Unió emberkereskedelem elleni politikáját irányítja.

Az emberkereskedelemre vonatkozó minimumszabályokat megállapító irányelv 2011. április 5-én született meg (Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU Irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, a továbbiakban 2011/36/EU Irányelv).

III. 2. 3. Gyermekpornográfia és a fiatalkorúak szexuális kihasználása

A gyermekpornográfia és a fiatalkorúak szexuális kihasználása elleni védelem keretében az Európai Tanács felhívja a Tanácsot és a Bizottságot, hogy dolgozzon ki új szabályokat, amelyek

¹⁴ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0673&from=EN> 4-5. o. (2018.02.24)

¹⁵ Uo. 9-10. o.

hatékonyabban kezelik ezt a jelenséget. Ezt a jogalkotási tevékenységet pedig a Biztonságosabb Internet Program (2009-2013) keretében is támogatni kell. Vizsgálni kell a lehetőségét annak is, hogy miként lehet hatékonyabb az adatcsere ebben az összefüggésben.

2011. december 13-án született meg az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU Irányelve a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (a továbbiakban 2011/92/EU Irányelv).

III. 2. 4. Kiberbűnözés

A kiberbűnözéssel kapcsolatban a hálózati biztonságot és a kibertámadásokra adott gyorsabb válaszadást emeli ki az Európai Tanács. Ennek érdekében uniós szintű jogalkotásra hív fel. Emellett pedig hangsúlyozza annak a szükségességét, hogy a tagállamok mielőbb ratifikálják a Kiberbűnözés Elleni Konvenciót (2001), amely így biztosíthatná a megfelelő kereteket a kiberbűnözés elleni uniós szintű küzdelemhez.

Az Európai Tanács felhívására 2013. augusztus 12-én született meg az Európai Parlament és a Tanács 2013/40/EU Irányelve az információs rendszerek elleni támadásokról és a 2005/222/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (a továbbiakban 2013/40/EU Irányelv).

IV. Jogharmonizáció az egyes súlyos bűncselekmények esetében

A szervezett bűnözés egy olyan jelenség, amely dogmatikai szempontból a többes elkövetői alakzatok közé tartozik a csoport és a bűnszövetség mellett. A bűnszervezet fogalmának megalkotásával a Btk. is elismeri a szervezett bűnözés létezését, és a büntetés kiszabás körében a bűnszervezetben elkövetés súlyosítja a büntetési tételt.¹⁶ Ebből is következtethetünk arra, hogy a jogalkotó figyelembe veszi a szervezett bűnözés nagyobb fokú társadalomra veszélyességét.

Bűnszervezetről akkor beszélünk, ha a szervezett bűnözői kör vagyoni haszonszerzésre törekszik a bűnözői életmód révén.¹⁷ A bűnszervezet nagyobb fokú társadalomra veszélyessége abban rejlik, hogy az ilyen csoportok létszámukban, szervezettségükben és a legális gazdasághoz való kapcsolatukban eltérnek az önálló tettestől, illetve a csoporttól is.¹⁸

A magyar Büntető Törvénykönyv szerint a bűnszervezet három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt

¹⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 91. §

¹⁷ Balogh Ágnes – Tóth Mihály (szerk.): Magyar Büntetőjog Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest 2015. 222. o.

¹⁸ Balogh – Tóth (szerk.): i.m. 221. o.

meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.¹⁹ A szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló tanácsi 2008/841/IB Kerethatározat definíciója egyetlen pontban tér csak el ettől, még hozzá abban, hogy a csoport legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények elkövetése érdekében létesül.²⁰ Az eltérés a magyar büntető anyagi jog sajátosságából adódik, vagyis, hogy a büntetési tételek alsó és felső határai között nem találni a magyar büntető anyagi jogban négyévi szabadságvesztést. Így megfelel ennek ellenére a kerethatározatnak a magyar szabályozás.

Ahogy elhelyezhetjük a büntetőjogi dogmatika rendszerében a szervezett bűnözést, úgy el kell helyezni azt a gyakorlatban is, hiszen nem véletlen, hogy a közös bel- és igazságügyi együttműködés keretében a Stockholmi Program a szervezett bűnözés összefoglaló címe alatt említi azokat a bűncselekményeket, amelyekkel a következő oldalakon foglalkozni fogok.²¹ Ahogy Európa belső határai kinyíltak a Schengeni együttműködésnek köszönhetően, és egyre egységesebbé válik az Európai Unió, úgy jelenik meg a bűnözésben – leginkább a szervezett bűnözés tekintetében – a határon átnyúló jelleg. Az Europol súlyos és szervezett bűnözéssel kapcsolatos elemzése arra a tényre is rámutat, amelyre már korábban utaltam. A szervezett bűnözés sokkal komolyabb szerkezetű, mint ahogy azt a bűnszervezet fogalmával érzékeltetni lehet. Egy olyan jelenségről van szó, amelynek nagyfokú a legális gazdaságba való beágyazottsága, a kereslet és a kínálat szabályai szerint működik és bizonyos szintű tolerancia alakult ki a társadalmakban a szervezett bűnözői csoportok irányába. Mindemellett pedig rendkívüli alkalmazkodó képességgel rendelkeznek a csoportok, így fokozott veszélyt jelentenek egész Európa lakosságára.²² Ez indokolja azt a megközelítést, hogy az Unió tagállamainak közösen kell fellépni velük szemben és ezért jött létre az Európai Unió Belbiztonsági Stratégiája, amely a következőekben elemzésre kerülő bűncselekményekkel foglalkozik. Ezt az igényt támasztja a Stockholmi Program is, többek között a határellenőrzés és a hatáskörök összehangolásával, a büntetőjog terén megvalósuló jogharmonizációval, és nem utolsósorban a kölcsönös elismerés intézményével. Az utóbbi két elem, a jogharmonizáció és a kölcsönös elismerés intézménye képezi a szervezett bűnözés elleni uniós szintű fellépés magját. Ezen alapulhat a hatékony együttműködés.

¹⁹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 459. § (1) bekezdés 1. pont

²⁰ HL 2008 L 300 1. cikk 1. pont

²¹ 2009. The Stockholm Programme – An open and secure Europe serving and protecting the citizens. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/stockholm-programme-open-and-secure-europe-serving-and-protecting-citizens-0_en 43. o.

²² SOCTA, Serious and Organised Crime Assessment, Crime in the age of technology, Hága, Europol, 2017. 13. o.

Mielőtt azonban ismertetem a büntető anyagi jog terén végrehajtott jogharmonizáció eredményét a három irányelv segítségével, amelyek meghatározzák az emberkereskedelem bűncselekményének, a gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos bűncselekményeknek, valamint az információs rendszerek elleni bűncselekmények szerkezetét, meg kell vizsgálni a közös bel- és igazságügyi együttműködés terén a kölcsönös elismerés intézményét és a jogharmonizációt.

Az alapvetésben olvashattunk már arról, hogy a közös bel- és igazságügyi együttműködést – noha csak kormányközi szinten, de – a Maastrichti Szerződés hozta létre, mint uniós szakpolitikát.²³ Ekkor azonban még nem jelent meg a kölcsönös elismerés az igazságügy terén, sőt egészen a Lisszaboni Szerződésig kellett ezzel várni, amely uniós szintre emelte a közös bel- és igazságügyi együttműködést. Ennek köszönhetően az elveszítette korábbi kormányközi jellegét. Szintén a Lisszaboni Szerződésig kellett várni arra, hogy primer jogi szinten szabályozzák a kölcsönös elismerést, amelyre korábban csak szekunder uniós jogi aktusokban volt lehetőség (pl. az európai elfogatóparancs, amelyet egy kerethatározat hozott létre).²⁴ Az EUMSZ. 67. cikkének (3)-(4) bekezdése hozza így hát létre a kölcsönös elismerés intézményét, amely az igazságügyi együttműködés keretében azt az újítást hozta, hogy a tagállamok kölcsönösen elismerik a bírósági ítéleteket és bíróságon kívüli határozatokat.²⁵ Ez azonban azt jelenti, hogy a tagállamokat köti a többi tagállam bíróságain hozott ítélet, valamint a bíróságon kívüli határozatok is kötik őket.²⁶ Ez egy olyan fejlődési irány, amely nélkülözhetetlenné teszi a jogharmonizációt, hiszen a kölcsönös elismerés intézménye – a tagállamok számára nem befolyásolható elemek miatt – a kölcsönös bizalom megerősítését igényli. A kölcsönös bizalom pedig a jogharmonizációval érhető el. Azzal, hogy minimumstandardokat alakítunk ki, amelyek minden tagállamban biztosítanak egy olyan közös megközelítést, amelynek köszönhetően kézzel foghatóvá válik a kölcsönös elismerés. Példaként elegendő előre utalni az emberkereskedelemre. Amennyiben Magyarországon egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő az emberkereskedelem azon esete, amelyet kizsákmányolás célzatával követnek el, de egy másik tagállamban ugyanezen bűncselekmény csak három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, az Magyarország számára hátrányos, hiszen büntetőhatalmi igényeivel nem összeegyeztethető az, hogy elfogadja az enyhébb büntetést kiszabó ítéletet. Nem is beszélve arról, hogy – ugyanezen példánál

²³ Community policy

²⁴ *Valsamis Mitsilegas*: EU Criminal Law, Hart Publishing Ltd. Oxford 2009. 115. o.

²⁵ 2012. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 67. § (3)-(4) bekezdés

²⁶ *Valsamis*: i.m. 119. o.

maradva – alapos büntetőpolitikai érdek az, hogy azonos tényállási minimumokat és szankciókat állapítsunk meg olyan bűncselekményekkel kapcsolatban, amelyek egész Európa szerte nagyon hasonlóan jelennek meg.

A tagállamok jogrendszerei harmonizációjának – természetéből adódóan – az elsődleges eszköze az irányelv, amely nem rendelkezik közvetlen hatállyal. Ehelyett az irányelv célkitűzéseket tartalmaz, de a tagállamok mérlegelési jogkörében marad az a döntés, hogy a meghatározott célokat miképp szeretnék megvalósítani.²⁷ Azért szükséges a célkitűzések megvalósítása kapcsán a nagyobb szabadság, vagyis a mérlegelési jogkör biztosítása, mert a jogharmonizáció a tagállamok jogának, jogrendszereinek a közelítését jelenti.²⁸ Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról, hogy a tagállamok jogrendszerei számos ponton jelentősen eltérnek egymástól, így a kívánt hatás nem elérhető rendelettel vagy határozattal, ugyanis meglehet, hogy egy uniós jogi kategória nem is fellelhető a nemzeti jogban. Így, ha nem lenne megfelelő idő biztosítva az implementáció előkészítésére, olyan defektállapot következne be, amely képes lenne bizonyos jogintézményeket megbénítani.

A közös bel- és igazságügyi együttműködés terén, közelebbről a büntető anyagi jog terén a jogharmonizáció jogalapját az EUMSZ. 83. cikke adja. A jogharmonizáció három formáját ismerjük: teljes, opcionális és minimumharmonizáció.²⁹ A tagállamok büntető anyagi joga terén megjelenő jogharmonizáció az utolsó kategóriába esik, mivel az EUMSZ. 83. cikkében felsorolt súlyos bűncselekményekkel kapcsolatban az irányelvek csak olyan minimumszabályokat állapíthatnak meg, amelyek bizonyos magatartásokat büntetendővé nyilvánítanak, illetve ezekhez megfelelő szankciókat rendelhetnek.³⁰ Ez viszont nem zárja ki a szigorúbb szabályozást.³¹

A közös bel- és igazságügyi együttműködés körében a büntető anyagi jog terén megvalósuló jogharmonizáció jelentős mértékben először az Amszterdami Szerződés (1997) hatályba lépése után kezdett kibontakozni. Ez a mai szabályozás elődjének is tekinthető, hiszen itt szabályozták először a terrorizmust, a gyermekek szexuális kizsákmányolását, az emberkereskedelmet, a kábítószer-kereskedelmet, az információs rendszerek elleni bűncselekményeket és a korrupciót; ekkor még ún. kerethatározatok segítségével.³² A mai szabályozási technika azonban már a Lisszaboni Szerződésen (2007) alapszik, amelynek a

²⁷ *Osztoivits András* (szerk.): *Eu-jog* (Második, aktualizált és bővített kiadás). HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, Budapest 2015. 179. o.

²⁸ *Mohay Ágoston*: *Jogharmonizáció az Európai Unióban* (oktatási segédanyag). NKE VTKI, Budapest 2016. 7. o.

²⁹ *Mohay*: i.m. 12. o.

³⁰ 2012. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 83. cikk

³¹ *Mohay*: i.m. 24. o.

³² *Valsamis*: i.m. 86. o.

közös bel- és igazságügyi együttműködéssel kapcsolatos változásait már az alapvetésben bemutattam. Ezek közül számunkra a legfontosabb elem – amelynek a megismétlését fontosnak tartom itt – az, hogy a büntető anyagi jogot érintő jogharmonizáció terén a másodlagos uniós jogforrások közül az irányelv kapott szerepet, ami azt jelenti, hogy a Lisszaboni Szerződés hatályba lépésétől fogva a jogharmonizáció rendes jogalkotás keretében folyik. Ennek egyetlen kivétele van, méghozzá a vészfékmechanizmus, amelynek értelmében bármely tagállam kérheti a rendes jogalkotás felfüggesztését, amennyiben az irányelvtervezet a büntető igazságügyi rendszerének alapvető vonatkozásait érintené. Ebben az esetben a Tanács az Európai Tanács elé utalja a kérdéses irányelvet, amely négy hónapon belül javaslatot tesz a helyzet megoldására. Ha ez nem sikerül, akkor már csak megerősített együttműködésre van lehetőség minimum kilenc tagállam között.³³ A vészfékmechanizmus egyébként tipikusan a korábbi kormányközi együttműködésből maradt meg a közös bel- és igazságügyi együttműködés terén, amely bizonyítja, hogy továbbra is kényes területnek számít a büntető igazságügyi együttműködés.

IV. 1. Emberkereskedelem

Az emberkereskedelem elleni uniós szintű fellépés több szempontból is fontos. Egyrészt nagyfokú társadalomra veszélyessége indokolja azt, másrészt pedig az, hogy az emberkereskedelmet átszövi a szervezett bűnözés, amely ellen az Unió szigorúbb szabályozással kíván fellépni. Ezt támasztja alá az Europol 2009-es jelentése, amely a szervezett bűnözéssel foglalkozik. A jelentés a szervezett bűnözés egyes területeit jellemzi, és bemutatja az európai szervezett bűnözői csoportokat. Ebben kapott helyet az emberkereskedelem is, mint a szervezett bűnözés egyik tipikus területe. Ennek keretében nem csak a sértettek szexuális kizsákmányolása célja az emberkereskedelemnek, hanem növekvő tendenciát mutat a kényszermunkára kényszerítés is.³⁴

Az irányelv meghatározza, hogy melyek azok a magatartások, amelyek az emberkereskedelemmel kapcsolatban feltétlenül büntetendők, vagyis a tényállási elemek terén alkot minimumszabályokat. Ezek közé tartozik a személyek kizsákmányolás céljából történő toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megfélemlítéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy

³³ 2012. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata 83. cikk (3) bekezdés

³⁴ OCTA, Eu Organised Crime Threat Assessment, Europol, Hága 2009. 23. o.

előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával.³⁵ Ezen túlmenően az irányelv meghatározza a kiszolgáltatott helyzet fogalmát, s a kizsákmányolást is értelmezi. A kizsákmányolás az irányelv értelmében előny szerzésére törekvés, amely legalább prostitúcióra kényszerítésben vagy a szexuális kizsákmányolás egyéb formáiban jelenik meg, de ide tartozik még a kényszermunkára, a koldulásra kényszerítés, a rabszolgotartás vagy ehhez hasonló gyakorlat, valamint a szervkivétel érdekében megvalósuló emberkereskedelem. Nem utolsó sorban pedig büntetendő az olyan magatartás, amely nem az előbb felsorolt elkövetési módok valamelyikén valósul meg, de 18. életévét be nem töltött személy a sértettje.³⁶

Az irányelv a meghatározott magatartásokhoz szankciókat is rendel olyan formában, amely a minimumharmonizációnak megfelel, tehát a legkisebb kötelezően kiszabandó szankciót állapítja meg. Szintén meghatároz eseteket, amelyek kötelezően minősített esetként büntetendők.³⁷

Jól be lehet mutatni a büntető anyagi jogot érintő jogharmonizációt az emberkereskedelmet érintő változás segítségével. Az 1978-as Büntető Törvénykönyvhöz képest az irányelv szempontjából is releváns változtatás a kizsákmányolás célzatának beiktatása a tényállásba.³⁸ Ezt a 2012. évi Büntető Törvénykönyv miniszteri indokolása is alátámasztja.³⁹

IV. 2. A gyermekek szexuális kizsákmányolása

A magyar Büntető Törvénykönyv XIX. Fejezete tartalmazza a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket. Itt több tényállás is van, amely fokozott védelemmel látja el a gyermekeket (a tizennyolcadik, tizennegyedik illetve tizenkettedik életévét be nem töltötteket), így például a szexuális kényszerítés minősített esetei, a szexuális erőszak egyik alapesete és több minősített esete, a szexuális visszaélés, a kerítés, a prostitúció elősegítése, a gyermekprostitúció kihasználása, a gyermekpornográfia és a szemérem sértés. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények a Csemegi-kódexig csak a szokásjogban jelentek meg, de nem azonos jogi tárgyúak, ezért egymástól elkülönülten voltak büntetendők. A Csemegi-kódex a szemérem elleni bűntettek és vétségek címmel rendelte büntetni az akkori kapcsolódó bűncselekményeket.⁴⁰ A Csemegi-kódexet felváltó 1961. évi Btk. vezette be a nemi erkölcsöt

³⁵ HL 2011 L 101 2. cikk (1) bekezdés

³⁶ HL 2011 L 101 2. cikk (2)-(3), (5) bekezdés

³⁷ HL 2011 L 101 4. cikk

³⁸ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 175/B. §

³⁹ 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről 75. o.

⁴⁰ *Szomora Zsolt*: A nemi bűncselekmények alapkérdései. Rejtjel Kiadó, Budapest 2009. 46. o.

a jogi tárgyak közé, amelyet fenntartott az 1978. évi Büntető Törvénykönyv.⁴¹ Ezt azonban a jelenlegi Btk. kibővíti a nemi élet szabadságával, vagyis a nemi integritást, nemi önrendelkezést és nemi szabadságot is a védendő értékek közé sorolja. Ennek az okára az alfejezet végén fogok jelentősebben kitérni.

A gyermekek szexuális kizsákmányolása önmagában nem egy olyan terület, amelyet a szervezett bűnözéshez köt a szakirodalom. Ehelyett a szervezett bűnözéshez közvetve, az emberkereskedelem révén kapcsolódik. Az Europol 2009-es jelentése az emberkereskedelem kapcsán jegyzi ezt meg.⁴² Ennek azonban itt helyben Magyarországon akkora relevanciája nincs, hiszen prostitúció céljából inkább Nyugat-Európába visznek embereket Magyarországról, amely kifejezetten az emberkereskedelem körébe eső magatartás. Ehelyett Magyarországon a szabályozást a gyermekek szexuális kizsákmányolásának a megakadályozása érdekében volt szükséges szigorítani, a nagyobb védelem okán. A szervezett bűnözéshez való közvetett kötődése miatt mégis érdemes részben ismertetni a gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos nemi erkölcs, és a nemi élet szabadsága elleni bűncselekményeket érintő irányelvet.

Az 1978. évi Büntető Törvénykönyvhöz képest a jelenlegi Büntető Törvénykönyv nagy változást eszközölt a nemi erkölcs elleni bűncselekmények terén. Ezt a miniszteri indokolás egyrészt azzal magyarázza, hogy a korábbi jogi tárgy, vagyis a nemi erkölcs védelme mellett megjelenik a nemi integritás, a nemi önrendelkezés és a nemi szabadság védelme is. Az átalakításban közrejátszott az is, hogy számos nemzetközi dokumentumnak is meg kell felelnie az új Büntető Törvénykönyvnek.⁴³ Az uniós jognak való megfelelés tekintetében is eszközölt a jogalkotó néhány változást. Egyrészt korábban nem volt általánosan büntetendő az, ha a tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel az elkövető a sértettel fennálló hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve végez szexuális cselekményt erőszak nélkül. Ezt a cselekményt rendeli büntetni a szexuális visszaélés utolsó esete.⁴⁴ A szeméremsértés pedig kibővült azzal a tényállással, amelyben a beleegyezési korhatárt el nem ért sértett előtt az elkövető szeméremsértő magatartást tanúsít.⁴⁵ Ennél az irányelvnél is elmondható, hogy az elsődleges feladata a tagállamok büntetőjogának közelítése volt, amelynek – a magyar példát alapul véve – megfelelt.

⁴¹ *Szomora*: i.m. 63. o.

⁴² OCTA, Eu Organised Crime Threat Assessment, Hága, Europol, 2009. 23. o.

⁴³ 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről 76. o.

⁴⁴ 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről 79. o.

⁴⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 205. § (2) bekezdés

IV. 3. Információs rendszerek elleni bűncselekmények

Az információs rendszerek elleni bűncselekmények nemzetközi dokumentumban először 1986-ban jelentek meg. 1986-ban született az OECD részéről egy jelentés, ami iránymutatásként szolgált a számítógépes környezetben elkövetett bűncselekményekre vonatkozóan. A következő nagy jelentőségű nemzetközi dokumentum, amely az ún. kiberbűnözéssel foglalkozott a Cybercrime Egyezmény⁴⁶, amely 2001-ben, Budapesten született meg.⁴⁷ Noha Magyarország az Egyezményt jóval korábban ratifikálta, a benne foglalt célokat valójában csak a 2012. évi C. törvénnyel valósította meg. Ugyanakkor a Stockholmi Program hatására revízió alá vették ezt a kerethatározatot, és 2013-ban megszületett a Tanács és az EP irányelve az információs rendszerek elleni támadásokról. Ezek után a jogalkotó kénytelen volt az irányelvhez formálni Btk. XLIII. Fejezetét, amely legfőképp azon látszik meg, hogy egyes magatartásokat súlyosabban rendel büntetni az új irányelv.

Kétségtől azért van szükség e területen a minimumszabályok létrehozására, mert ezeket a bűncselekményeket nem állítja meg az országhatár.⁴⁸ Az irányelv további indokokat is felhoz arra, hogy miért van erre szükség. Az indokok között felmerül az, hogy a társadalom egyre növekvő mértékben függ az információs rendszerektől. Összeköti az irányelv ezeket a bűncselekményeket a szervezett bűnözéssel is, hiszen az információs rendszerek ellen érkező terror- vagy politikai indíttatású támadás is. Jelentős gazdasági károkat okozhatnak ezek a támadások, és az adatlopás, valamint ezek értékesítése sem ritka.⁴⁹ Ezek a tényezők mind alátámasztják az igényt az egységesebb szabályozás iránt uniós szinten. Mindemellett meg kell említeni azt is, hogy egy olyan területről van szó, amely még csak most kezdett fejlődni. Nap mint nap szembesülhetünk vele, hogy újabb és újabb módszerekkel követik el ezeket a bűncselekményeket. Ez tovább erősíti az együttműködés igényét.

A miniszteri indokolás még csak a Cybercrime Egyezménynek és egy korábbi kerethatározatnak (2005/222/IB kerethatározat) való megfelelést említette abban a magyarázatban, hogy miért volt szükség egy külön fejezetben szabályozni a tiltott adatszerzést és az információs rendszerek elleni bűncselekményeket. Utóbbi a bűncselekménynek az

⁴⁶ 2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről

⁴⁷ *Mezei Kitti*: Az információs rendszerek elleni bűncselekmények uniós szintű szabályozása különös tekintettel az Európai Unió 2013/40/EU sz. irányelvre. 2015. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/mezei_kitti_informacios_rendszerek_elleni_buncselekmények_eu_szabalyozasa\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/mezei_kitti_informacios_rendszerek_elleni_buncselekmények_eu_szabalyozasa[jogi_forum].pdf) 2018.02.18. 3-5. o.

⁴⁸ Uo. 3. o.

⁴⁹ HL 2013 L 218 1-2. o.

előzménye a korábbi Büntető Törvénykönyvben szereplő magántitok jogosulatlan megismerése volt. Az áthelyezésnek pont az volt az indoka, hogy egyik esete számítástechnikai rendszer útján valósul meg.⁵⁰ Fontos azonban arról is szólni, hogy a jelenleg irányadó irányelv (2013/40/EU Irányelv) az új Btk. kodifikációja után született meg, így szükség volt az eredeti szabályozást módosítani, hogy az megfeleljen az irányelvben előírt szankcióknak.⁵¹ A 2013/40/EU Irányelv rendelkezései következtében jelentős változásokat eszközölt a magyar jogalkotó a Btk. XLIII. Fejezetében. Ez is mutatja azt, hogy a büntető anyagi jog terén lehetséges minimumharmonizáció a Lisszaboni Szerződés keretében és a Stockholmi Program célkitűzéseinek megfelelően végbement.

V. Konklúzió

A Stockholmi Program büntető anyagi jogot érintő kérdései, célkitűzései és eredményei egy olyan komplex képet alkotnak, amelynek összefüggéseit érdemes hosszabban is tárgyalni. Valamint azt is érintem részlegesen, hogy magának a Programnak milyen volt a fogadtatása, a hatékonysága.

Különböző indokok húzódnak meg a büntető anyagi jogot érintő jogharmonizáció mögött. Az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU Irányelv elsődleges célja a Stockholmi Program 4.4.1. és 4.4.2. pontjának a realizálása. Ezekben ugyanis az Európai Tanács a szervezett bűnözés elleni uniós szintű küzdelmet és ennek keretében az emberkereskedelem szabályozásának egységesítését és magának a bűncselekménynek a visszaszorítását tűzte ki célul. A IV. fejezetben foglalkoztunk már azzal, hogy a jogközelítés hogyan segíti az igazságügyi együttműködést.

Több értékelés is elérhető. Egyrészt felhasználok az Európai Parlament jelentését, amelyet a Jogi Bizottság készített, valamint az Európai Migrációs Hálózat által elkészített értékelést. Az EP jelentése üdvözli az emberkereskedelem elleni fellépést, amelyet a Belbiztonsági Stratégia erősít. Ugyanakkor azt is említi, hogy az emberkereskedelem áldozatainak száma a Stockholmi Program alatt növekedett. Ezzel szemben az Európai Migrációs Hálózat értékelésében azt hangsúlyozza, hogy noha már volt korábban más hasonló közösségi aktus, amely az emberkereskedelmet szabályozza, ez az első átfogó törekvés erre, és

⁵⁰ 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről 170. o.

⁵¹ *Kónya István* (szerk.): Magyar büntetőjog I-III. Kommentár a gyakorlat számára (a 2012. évi C. törvény, az új Btk. kommentárja) Harmadik kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest 2016. 1772. o.

a tagállamok is először foglalkoztak ezzel a problémával ilyen mértékben, európai szinten. A Stockholmi Programnak köszönhetően azonban jelentős változás következett be ezen a téren, mind tagállami, mind pedig uniós szinten. Az irányelv létrehozta az Európai Unió emberkereskedelem elleni koordinátori tisztségét, és ennek köszönhetően a 2012-2016-os időszakra megszületett egy stratégiai terv az emberkereskedelem leküzdésére.

Az összeképet vizsgálva kiderül az, hogy az Európai Unió addigi legkiforrottabb állásfoglalásaként tekinthetünk a Stockholmi Programban megfogalmazottakra a szervezett bűnözés elleni uniós szintű fellépést illetően. Ugyanis a Stockholmi Program fektetett először ilyen nagy hangsúlyt erre a kérdésre, és a Lisszaboni Szerződésig nem is volt lehetőség a büntető anyagi jog terén a jogharmonizáció ilyen szintjére. A tagállamok is a 2011/36/EU Irányelv hatására kezdtek el komolyabban foglalkozni a szervezett bűnözés európai szintű formájával. Fontos tehát azt látni a statisztika mellett, hogy ez egy olyan új kezdeményezés, amelynek még nem volt kellő ideje éreztetni a hatását. Az uniós szintű szervezett bűnözés elleni küzdelem későbbi vizsgálata ezért fontos lehet.

A gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/92/EU Irányelv újra szabályozta a gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatba hozható bűncselekmények tekintetében a minimumszabályokat. Ahogyan már a IV. fejezet második pontjában is kitértem erre, ezen irányelv elsődleges célja nem a szervezett bűnözés elleni küzdelem keretén belül helyezkedik el, hanem a gyermekek védelmét szolgálja.⁵² Ezt az igényt az támasztja alá, hogy a gyermekek csoportja a legsérülékenyebb – nem csak itt, hanem bármely bűncselekmény esetén -, mivel könnyen megtéveszthetők vagy megfélemlíthetők.⁵³ Nem véletlen az sem, hogy védett jogi tárgyként a gyermekekkel összefüggésbe hozható szexuális bűncselekmények kapcsán a gyermekek egészséges nemi fejlődése is megjelenik egyebek mellett.⁵⁴ A teljesség igénye nélkül fontosnak tartom a gyermekek elleni bűncselekmények hosszútávú hatásainak említését is, amely szintén megalapozza a nagyfokú védelem igényét. Ilyen például a negatív énkép és önértékelés, a kapcsolati problémák, az érzelmi élet zavarai, a szülői szerepben megjelenő

⁵² Ám a közvetett összefüggésről nem szabad elfeledkezni, amelyet a 2011/92/EU Irányelv indokolása is felvet, még hozzá azt, hogy az emberkereskedelem egyes áldozataiban egyben szexuális bántalmazás vagy szexuális kizsákmányolás gyermek áldozatai is. Sőt erre az összefüggésre még a 2012. évi C. törvény is reagál, ahol az emberkereskedelem tényállásán belül súlyosabban büntetendő cselekmény, ha tizennyolcadik vagy tizennegyedik életévét be nem töltött személy ellen gyermekpornográfia céljával követik el az emberkereskedelmet. (2012. évi C. Törvény a Büntető Törvénykönyvről 192. § (5) bekezdés d) pont, (6) bekezdés c) pont)

⁵³ *Fehér Lenke – Forrai Judit: Prostitúció, Prostitúcióra Kényszerítés, Emberkereskedelem. Nőképviselési Titkárság, Budapest 1999. 109. o.*

⁵⁴ *Tóth – Nagy (szerk.): i.m. 137. o.*

nehézségek és az önpusztító, öngyilkossági gondolatok.⁵⁵ Ezek mind olyan tényezők, amelyek diszfunkciót okozhatnak a társadalom egészében.

A gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények újra szabályozása még egy rendkívül fontos okból történt meg, ez pedig a gyermekpornográfiával kapcsolatos: a technikai fejlődés adta új lehetőségek. A gyermekpornográfia a gyermekek szexuális kizsákmányolásának egyik meghatározó formája. Ezzel kapcsolatban az irányelv szándékosan úgy szabályoz, hogy lehetősége legyen a tagállami bűnüldöző hatóságoknak arra, hogy gyermekekről készült pornográf felvételt adjanak át a nyomozás során. Ez nyilván olyan esetekben képzelhető el, amikor egy nyomozó beépül a „pedofil közösségbe”.⁵⁶

Az információs rendszerek elleni támadásokról szóló 2013/40/EU Irányelv több védendő értéket is kiemel az indokolásában e bűncselekményekkel kapcsolatban, így például az informatikai támadások jelentős gazdasági károkat tudnak okozni, és a személyazonosság-lopás is egyre nagyobb problémát jelent. Nem utolsó sorban azonban itt is szóba kerül a szervezett bűnözés, amelynek mára az egyik fő területévé vált a számítástechnika a fejlődés következtében. Annak érdekében, hogy a jogtárgysérelem elejét vegyék a tagállamok, a Tanács és az EP irányelvben szabályozza az informatikai rendszerek elleni bűncselekményeket. Az irányelv másik célja pedig az volt, hogy meghonosítsa a 2001-es Cybercrime Egyezmény vívmányait, amely szintén sikeresen megvalósult.

Noha a dolgozat tárgyát a Stockholmi Program anyagi büntetőjogot érintő kérdései képezik, nem szabad megfeledkezni arról, hogy a szervezett bűnözés elleni uniós szintű fellépés nem a Lisszaboni Szerződés hatályba lépését követően jelent meg, hanem a kilencvenes években. Eleinte csak néhány egyezmény született a korrupciós bűncselekmények elleni állásfoglalásról, valamint a kiadatás eljárásáról, amelyet a bevezetésben említett jogharmonizációs hullám követett a kétezres évek elején.⁵⁷ Jelentős hangsúlyt fektettek a Tamperei és a Hágai programban a büntető eljárási jog harmonizációjára is (ilyen eljárási jogi intézmény az Európai Elfogatóparancs), és elkezdődött a tagállami bűnüldöző hatóságok közötti együttműködés.⁵⁸ Ezt a stratégiát rendelte tovább fejleszteni a Stockholmi Program. Ennek pedig az oka az, hogy a minimumharmonizáció rendkívül megerősíti a kölcsönös elismerés intézményét, amely alkalmas lehet a szervezett bűnözéssel szembeni közös

⁵⁵ *Lenke – Forrai*: i.m. 110. o.

⁵⁶ HL 2011 L 335 2. o.

⁵⁷ Az akkori jogharmonizáció kerethatározatokkal valósult meg, és többek között az emberkereskedelmet, a gyermekek szexuális kizsákmányolásával kapcsolatos bűncselekményeket, az információs rendszerek elleni támadásokat, a kábítószerrel összefüggő bűncselekményeket és a korrupciót érintette.

⁵⁸ *Christina Eckes – Theodore Konstadinides* (szerk.): *Crime within the Area of Freedom, Security and Justice*. Cambridge University Press, Cambridge 2011. 163-166. o.

fellépésre. Azáltal, hogy egységesebbé válnak a súlyosabb, és a szervezett bűnözői körök által tipikusan elkövetett bűncselekmények, kevesebb lehetőség adódik arra, hogy a szervezett bűnözői körök olyan országba uniós menjenek, ahol enyhébb büntetési tételek fenyegetik őket. A Stockholmi Program vizsgált kérdéseiben pozitív eredményre jutunk. A célkitűzések megvalósultak. A vizsgált bűncselekmények esetén a jogharmonizáció megvalósult. A szervezett bűnözés elleni küzdelem olyan fejlődésen ment keresztül, amelynek köszönhetően soha nem volt még nagyobb az együttműködés uniós szinten a tagállamok között. Ez pedig többek között a Program keretében megfogalmazott Belbiztonsági Stratégia kialakításának köszönhető. Ugyanakkor maga a Stockholmi Program megítélése nem túl kedvező, ugyanis az Európai Tanács a kelleténél jelentősebb újításokat vezetett be egy olyan szakpolitika terén, amelyet már kellőképpen megalapoztak korábban. Ez pedig a korábbi keretek szétfeszítéséhez vezethetett volna, azonban a Program megvalósítása az új, lisszaboni szabályok között nem is tudott teljes mértékben megvalósulni, mert lényegében három uniós intézmény együttműködése lett volna szükséges hozzá: a Bizottság, a Tanács és az Európai Parlamentté. Ám a Bizottság a kötelezettségeit nem teljesítette teljes mértékben.⁵⁹

Ebből kifolyólag felmerülhet a kérdés, hogy mégis milyen szerepe volt a Stockholmi Programnak abban, hogy megvalósult a jogharmonizáció az említett bűncselekmények esetében. A válasz nem egyszerű, hiszen a büntető anyagi jog terén megvalósuló jogharmonizációt és a bírósági ítéletek kölcsönös elismerését maga a Lisszaboni Szerződés teszi lehetővé. Azonban az a stratégia, amely felöleli ma az Európai Unióban a szervezett bűnözés elleni küzdelmet, vagyis a Belbiztonsági Stratégia, mégis a Stockholmi Program hatására alakult ki – annak ellenére is, hogy a Program végrehajtása nem sikerült teljes mértékben. Ezáltal a válasz a kérdésre az, hogy a Stockholmi Program jelentős szerepet töltött be, fontosságát és érdemeit nem lehet elvitatni.

⁵⁹ *Sergio Carrera – Elspeth Guild: Does the Stockholm Programme matter? The Struggles over Ownership of AFSJ Multiannual Programming = Liberty and Security in Europe Papers 2012/December 15. o.*